

EDUCAȚIA PRIN ARTĂ A COPIILOR CU CERINȚE EDUCAȚIONALE SPECIALE

*ALIONA BRIȚCHI, lector, universitar, doctor,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, Republica Moldova*

Annotation: *This paper reviews the retrospective literature on the impact of the plastic arts on the education of children with special educational needs for the successful completion of the instructive-educational process in inclusive classes.*

Keywords: *special educational needs, inclusive classes, education through art*

În conformitate cu Codul educației al Republicii Moldova obiectivul strategic al politicii de stat este de a spori accesul la educație de calitate corespunzător cerințelor inovatorii pentru dezvoltarea economiei, necesităților contemporane a societății și a fiecărui cetățean prin asigurarea unui mediu școlar prietenos și protectiv și prin consultarea elevilor în procesul de luare a deciziilor.

Implementarea *Strategiei de dezvoltare a educației pentru anii 2014-2020 „Educația-2020”* care este orientată spre asigurarea dezvoltării durabile a educației în vederea formării unei personalități integre, active, sociale și creative – factori principali ai dezvoltării umane și ai progresului social-economic al țării conduce sistemul educațional din Republica Moldova spre spațiul educațional mondial ce implică schimbări semnificative în teoria și practica procesului de învățământ. În acest context problema incluziunii rămâne actuală în pofida politicilor Ministerului Educației îndreptate spre integrarea copiilor cu cerințe educaționale speciale în școlile tradiționale, iar sprijinul acordat elevilor cu cerințe educaționale speciale în învățământul general se realizează prin organizarea de servicii a mediului educațional [1].

Organizarea activității de învățare prin *artă*, fiind o formă productivă a activității elevilor cu cerințe educaționale speciale, devine din ce în ce mai populară în practica educațională modernă. Se susține că tendința către activitățile plastice este caracteristică tuturor copiilor de la cea mai fragedă vârstă. Cea mai răspândită și accesibilă formă a activității copiilor este *desenul*, cărei cercetătorii îi acordă o mare atenție pentru descoperirea fenomenului de creativitate la copiii de diverse vârste.

De-a lungul anilor activitatea artistică este studiată de către cercetători din diverse direcții: pedagogi, psihologi, fiziologi, neurologi, filosofi și cercetători de artă. Toți aceștia acordă o mare importanță desenului, deoarece are un impact enorm asupra dezvoltării mentale a copilului, asupra formării diferitelor aspecte ale personalității acestuia. Anume în desen copilul reflectă impresiile sale, percepții ale fenomenelor și evenimentelor a lumii înconjurătoare, își exprima involuntar emoțiile sale.

Astfel, desenul artistic este considerat de unii cercetători ca un act creativ, care permite copilului să experimenteze bucuria, să fie ei înșiși, să-și exprime în mod liber sentimentele și emoțiile, visele și speranțele. Desenul, conform acestei poziții, oferă copilului o oportunitatea pentru dezvoltarea imaginației, flexibilității și plasticității gândirii.

Analizând literatura de specialitate, s-a constatat că printre toate instrumentele de educație a copiilor cu cerințe educaționale speciale, cea mai răspândită este *educația prin artă*, pe care vom încerca să o examinăm în continuare.

Arta este o formă a conștiinței sociale și individuale, partea integrantă a culturii spirituale a omenirii, cunoașterea și reflectarea reală a lumii înconjurătoare. Prin artă omul reflectă modalitatea de înțelegere a lumii, își exprimă atitudinea față de ea, își poate exprima emoțiile și sentimentele, viziunea asupra lumii.

Creativitatea este auto-exprimarea personalității într-o activitate, rezultatul căreia este crearea de noi valori materiale și spirituale. Fiind în esență un fenomen cultural și istoric, creativitatea are un aspect psihologic individual și procesual. La baza creativității stau așa trăsături de individuale ca: imaginația, intuiția, componentele inconștiente ale activității mentale și nevoile personalității în dezvăluirea și extinderea posibilităților creative. Creativitate are capacitatea de a dezvolta cunoștințele și aptitudinile unei persoane cu dezabilități.

Conceptul de *educație prin artă* a copiilor cu cerințe educaționale speciale se bazează pe faptul că fiecare persoană trebuie să activeze cu un anumit tip de artă, în funcție de abilitățile, interesele, aptitudinile sale, pentru a-și demonstra competențele în rând cu ceilalți copii. Arta și creativitatea trebuie să fie atât un mijloc pentru dezvoltarea personală, cât și un remediu de tratare a „sufletului copilului”. Într-o anumită măsură, *arta* acționează ca o rezistență tratamentului medicamentos. Interesul către educația prin artă reflectă nevoia personalității moderne într-un mod mai firesc, complex și armonios, în care un rol important îl au simțurile, spiritul și calitățile moral [2].

Educația prin artă și creativitate a copiilor cu CES se realizează sub două forme de lucru:

- **activ**, atunci când copiilor li se propun sarcini de lucru după un anumit subiect, cu anumite materiale și activități pe un subiect, materiale și instrumente de lucru la solicitarea copilului;
- **pasiv**, atunci când copilul utilizează în activitatea sa creativă lucrări deja cunoscute sau elaborate anterior, dar pun „în mișcare” percepția estetică, analiza și interpretarea sentimentelor și emoțiilor lor.

Însă, pentru ca să avem succes la educația prin artă a copiilor cu CES, trebuie să acționăm în complex, adică să aplicăm ambele forme de lucru cu acești copii, adică forma activă și cea pasivă, atunci când educația are loc prin percepția estetică a operelor de artă.

Болдырева Ю.Н. [3] evidențiază câteva variante de folosire a lucrărilor plastice și creative în educația copiilor:

1. Utilizarea operelor de artă deja cunoscute prin analiza și interpretarea acestora;
2. Încurajarea copiilor pentru o creație independentă și individuală;
3. Utilizarea operelor de artă și a creațiilor proprii;
4. Creațiile cadrului didactic – desen, modelaj, aplicație;
5. Realizarea unei lucrări din vis, imaginație, asociație, creative etc.

Ca și orice domeniu a educației, în educația prin artă a copiilor cu CES, descoperim o serie de avantaje:

- Practic orice copil (indiferent de dizabilitatea care o deține) poate fi educat prin artă, moment important în educația copiilor cu cerințe educaționale speciale care nu au careva competențe în domeniul artelor plastice sau competențe artistice.
- Arta este un mijloc de educație unde predomină comunicarea non-verbală, ceea ce este deosebit de important pentru acei copii, care au dificultăți de vorbire și exprimare. Discursul grafic este unul dintre fundamentele artelor plastice, care permite copilului să-și exprime cu mai multă precizie sentimentele sale, cu alți ochi să privească la problemele din viața sa și să găsească o cale de soluționare a acestor probleme.
- Arta plastică este un instrument puternic de a apropia/împrieteni copiii, un fel de „punte” între cadru didactic și copil. Acest lucru este apreciabil în situațiile de stabilire a contactelor, în comunicarea la un subiect complex și delicat.
- Arta este un mijloc de auto-exprimare liberă și de auto-cunoaștere. Are un caracter „orientat spre perspectivă”, presupune o atmosferă de încredere, toleranță și atenție către lumea interioară a copilului.
- Operele de artă plastică ale copiilor sunt dovadă a dispoziției și gândurilor pozitive, care permit să fie folosite pentru evaluarea dinamică, retrospectivă.
- Lucrările de artă ale copiilor cu CES, în cele mai multe cazuri, provoacă emoții pozitive la oameni, ajută la depășirea apatiei și a lipsei de inițiativă.

Educația prin artă a copiilor cu CES se bazează pe mobilizarea potențialului creativ al copiilor, pe mecanismele interne de auto-reglementare. Aceasta răspunde nevoilor fundamentale de auto-reglare - dezvăluirea unei game largi de capacități și competențe a fiecărui copil în particular.

Școala este un spațiu educațional special, principiul fundamental al cărei se bazează pe nevoile reale, pe productivitatea sporită a activității cognitive și creative ale fiecărui elev. Mediul școlar creează condiții social-psihologice pentru o educație de succes, iar în ultimii ani educația prin artă a copiilor de vârstă școlară mică este mai des folosită în practica pedagogică din toate instituțiile de învățământ din Republica Moldova.

În acest context, Поляков С.Д. [4] identifică câteva sarcini înaintate profesorilor/învățătorilor în activitatea artistică organizată cu elevii:

- să contribuie la menținerea sănătății psiho-emoționale în cadrul procesului de schimbare a lumii interioare a copilului;
- să dezvolte capacitățile creative, chiar dacă programele școlare devin mai complexe, iar adulții evaluează copilul numai prin acțiuni greșite din partea copilului;
- să păstreze interesele cognitive ale copilului;

- să învingă ideile negative despre propria personalitate a copilului.

„Eul” interior al copilului cu CES se manifestă prin lucrări plastice elaborate în mod spontan, atunci când el pictează o imagine, sculptează sau modelează o figură. Pentru copiii de vârstă școlară mică este caracteristic să creeze imagini de artă ce reflectă toate tipurile de procese inconștiente (temeri, conflicte interne, traume psihice, amintiri din copilărie, vise). Cu descrierea lor verbală, copiii pot avea dificultăți psihologice. De aceea, mijloacele non-verbale (ramuri ale artelor plastice) devin adesea unica modalitate de exprimare și clarificare a emoțiilor puternice.

Rezultatul muncii pedagogice nu constă în a învăța copilul cu CES să deseneze, dar și de a-l ajuta, ca prin artă, să se isprăvească cu stările sale emotive. Utilizarea activă a artei creative nu numai că îi ajută pe copii la formarea sferei emoționale, ci îi dă și profesorului un impuls pentru creativitate. Copiii în astfel de activități nu sunt învățați să deseneze, să ia vopseaua „potrivită”, să sculpeze pe model, dar li se dă posibilitatea de a crea o lucrare personală unică. Activitățile de acest gen ajută copiii să-și exprime gândurile, sentimentele, dispoziția în procesul creativității.

În concluzie: metodologia educației prin arte reflectă integrarea pedagogiei, psihologiei, artei, științelor umaniste (filozofie, cultură, etică, estetică, și altele) - astfel, considerabil sporind educația de cultură generală a copiilor cu cerințe educaționale speciale.

Referințe bibliografice:

1. Strategia de dezvoltare a educației pentru anii 2014-2020 „Educația-2020”. Aprobata prin Hot. Guv. nr.944 din 14.11.2014. <http://edu.gov.md/ro/strategia-educa-ie-2020/>
2. Арихейм Р. Искусство и визуальное восприятие. Москва: Прогресс, 1997. 392с.
3. Болдырева Ю.Н. Рисунки ребёнка как материал для его изучения. В: Вестник психологический, 2003, стр. 28-56.
4. Поляков С. Д. Основы теории инновационных процессов в сфере воспитания. Дис. д-ра пед. наук. Москва, 1993.